

УДК 378.1

Тищенко В.М., доктор філософії, професор©*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького***БОЛОНСЬКИЙ ШЛЯХ: КАДРОВИЙ НАПРЯМОК**

Якщо б статистично визначити головний аргумент у найрізноманітніших ситуаціях, позитивний вихід з яких шукає українське суспільство, то першість, напевно, належала б фразі: **„Так, як це робиться в усіх цивілізованих країнах...”**

Однак ця фраза, при переможній своїй кількості, застосовується все ж вибірково. Коли те, що „робиться у цивілізованих країнах” нам робити чомусь не хочеться, – ми тоді отого „робленого” і „зробленого” не бачимо і не чуємо. Якщо, скажімо, Керманичі української освіти зібралися вести нас „Болонським шляхом”, то поруч з орієнтирами, які стосуються, переважно студентів (значне збільшення годин на самостійну роботу, зміна форм екзаменаційної звітності, запровадження кредитів, зміна тривалості навчання та рівнів освіти: чотири, п’ять років; бакалавр, магістр) – бажано помічати інші дороговкази – ті, що напряму торкаються **викладачів**. А саме:

не дві дисертації (кандидатська, докторська), а одна – на здобуття вченого ступеня доктора філософії (Ph.D);

основні викладацькі посади в університетах⁶ – асистент, професор.

Стосовно першого пункту, то в інтерв’ю, яке транслювало Українське радіо, один із шановних високопосадовців вітчизняної освіти сказав: “Слід було б вже перейти на одну дисертацію, та, знаєте, не хочемо **травмувати** людей”.

Якось не зовсім зрозуміло... Кого і чим травмувати?..

Але ми, здається, здогадалися, про що мова. Тоді ще одне питання: невже серед нас так багато осіб, кого тяжко травмує факт, що він „робив” дві дисертації, а комусь достатньо одної? Чому не прогнозувати ситуацію навпаки: інтелігенти, педагоги, вчені, і у більшості, напевно ж, Християни, – порадіють за Близнього. Чи це сміхотворна утопія? Ну, коли так, то, може, нам – “травмованим” успішними справами колеги, товариша, сусіда, кума, – слід поради́ти хоча б **за Справу Загальну**, якій всі ми служимо? У даному випадку складно не помітити, що Справа виграє. Адже час на створення **другого** великого рукопису і на проходження всіх, пов’язаних із ним, формальностей, продуктивніше задіяти для роботи над **монографіями, підручниками, посібниками, теоретичними статтями**. І саме за їх якістю визначати рівень нашої кваліфікації в одній з фундаментальних складових професії – здатності вести науковий пошук.

Підсилимо цю розмову нагадуванням про Кодекс Авторської Честі. І тут перевага книг, статей, брошур також є очевидною: в публікаціях, які на виду,

© Тищенко В.М., 2010

⁶ У вітчизняній структурі ВНЗ III-IV рівнів акредитації. – В.Т.

компіляторам та плагіаторам складніше приховати свої діяння, ніж у рукопису дисертації, що іноді залишається непримітним і нерухомим у бібліотечних фондах.

Щодо пункту другого, то виділення там слова **посади** не випадкове. У Світі, який часто береться нами за зразок, асистент і професор це **саме посади**, тобто – як у всіх інших галузях людської діяльності – указання на те, хто ким працює на даному підприємстві, в установі: токарем, міністром, хірургом, суддею, пілотом, асистентом, професором... При цьому необхідно додати, що в ряді країн професорами називають педагогів і вищих, і **середніх** навчальних закладів (наприклад, у Сполучених Штатах Америки, Канаді), а також педагогів **шкіл** (ФРН, Австрія, Бельгія, Польща та ін.).

У ВНЗ, якщо викладач одержав право читати лекційний курс, то він **працює** професором, **називається** професором.⁷ Але не має **звання** професора. Державний „Атестат професора” нікому не видається. По-перше, такого документа не існує. А по-друге, компетенція визначати кваліфікацію науково-педагогічних працівників належить виключно університетам. Ми, очевидно, здивуємо західних колег, коли повідаємо не лише про наявність в наших університетах довічного посадового звання⁸, але ще й тим, що остаточне рішення про **присвоєння** отого звання (запровадженого, до речі, ще в СРСР – 13.06.1934 р.) **залишається не за університетами, а за міністерськими чиновниками.**

Здивує, мабуть, і те, що при успішному захисті дисертації, тобто після позитивного таємного голосування членів Спеціалізованої вченої ради університету, ми ще далеко не впевнені у долі своєї наукової праці, оскільки належить тепер дочекатися рішення (позитивного чи негативного) ще одного столичного закладу – ВАК.

ВАК?.. А що це?.. Однак те, що непросто зрозуміти викладачам американських, англійських, японських, французьких, німецьких, італійських і т.д. університетів – у тому числі знакового Болонського, – перед нами постає майже абеткою.

Ну чому, скажемо, у відповідних столичних інстанціях перевіряються, а буває і скасовуються рішення вчених рад наших ВНЗ? А тому, панове американці, німці, японці, що є в **чиновників** української освіти і науки тривожні сумніви: а ну як комусь і чомусь там, на місцях „допомогли” стати кандидатом, доктором?

Що ж, абсолютно відкинути таке питання поки що, на жаль, не можна. Та чи розв’язується воно передачею остаточних рішень від вчених рад, де у **таємному** голосуванні беруть участь десятки професіоналів, – у „наглядові” установи – в той же незрозумілий для наївних західних колег ВАК? І хто присягне, що ВАК завжди безгрішний у своїх діях?

Поза сумнівом, переважаюча більшість працівників Міністерства освіти і

⁷ Аналогічно і з посадою асистента – викладача, який веде практичні (семінарські заняття). – *В.Т.*

⁸ Довічним „в усіх цивільних країнах” є лише **вчений ступінь**. Він дає можливість **доктору філософії**, - тобто **“вчителю мудрості”** (адже такий переклад з латині) отримати за умовами конкурсу **посаду** професора університету.

науки та Вищої атестаційної комісії є порядними й кваліфікованими людьми. Але хіба у вчених радах університетів таких людей менше? У чому тоді річ? Як пояснити, що наші американські, європейські, азійські, австралійські колеги навіть не уявляють можливість перегляду **ким би то не було** кадрово-кваліфікаційних рішень, прийнятих у стінах їх вищих навчальних закладів, – а для нас „зовнішній” контроль із загрозою протилежного рішення є звичною нормою. Причому, нормою, бережно перенесеною у сьогодення з комуністичного минулого, яке ті ж освітянські і неосвітянські чиновники піддають час від часу усім формам критики та осуду – аж до мітингового прокляття...

Гадаємо, тут зруйновані не лише логічні, але й моральні конструкції.

Автор не хотів би висувати версії щодо причин такого надмірного тримання держслужбовців незалежної України за окремі функції їх радянських попередників. А тому залишає останнє слово за Читачами. І сподівається на спільну позицію стосовно необхідності перегляду деяких реалій у житті української вищої школи.

Час окреслених змін прийде і поза нашими бажаннями чи небажаннями. Прикро лише, що ми іноді запізнюємося там, де вчасний крок не вимагає ані приватизації (реприватизації) гігантських підприємств, ані вступу до ЄП, СОТ, НАТО, ані змін у Конституції, ані будь-яких інших тектонічних державних зрушень. У згаданій ситуації достатньо відповідних рішень Кабінету міністрів України.

Професійна вертикаль має свої поверхи. На кожному з них – **здібності, знання, досвід, вміння** конкретних осіб, що визначають якість праці. Завжди щастить нам, коли знаходимося поруч із яскравими особистостями. Тими, з кого ми беремо приклад і в кого готові вчитися. Це знову ж – світова практика. Гарвард, Кембридж, Оксфорд, Сорбонна **шукають для своїх кафедр таланти по всій Земній Кулі**. Чи не тому названі та інші, рівні їм за рангом та авторитетом університети, помітно сприяють забезпеченню у суспільстві такого політичного, економічного, соціального та побутового рівня, про який – в країнах з меншим піклуванням про інтелект і професіоналізм, – доводиться лише мріяти.

Будемо сподіватися, що у доленосне число Гарвардів, Оксфордів, Кембриджів, Сорбонн увійде в майбутньому цілий ряд українських університетів – з **активною селекційною роботою**, коли жодна із “Зірок” викладацької справи, де б вона не засяяла, не залишиться поза увагою флагманів вітчизняної вищої освіти...

Стосовно ж справ земних, то маємо деякі проблеми. Одна з них у тому, що викладацький склад багатьох навчальних закладів (особливо нестоличних) формується не лише за рахунок фахівців, освіта яких передбачає виробничу, наукову та **педагогічну** роботу. Частина лекторів та асистентів є колишніми студентами даного ВНЗ. Вони не готувалися для викладацької роботи, не

вивчали педагогіки, психології, логіки, риторики⁹. **Серед них немало здібних людей, які і без педагогічної освіти успішно працюють у студентській аудиторії.** Та все ж таки... Чи є можливість корекції у забезпеченні різнопрофільної вищої школи викладацькими кадрами належного фахового гатунку? Спробуємо відповісти на поставлене питання позитивно.

Бажання студента технічного, медичного, аграрного і т.д. навчального закладу стати тут у подальшому викладачем слід офіційно зареєструвати після третього курсу (що видається найбільш оптимальним часом) заявою кандидата на ім'я ректора. Заява візується деканом і ним же додається характеристика, де мають бути названі відповідні **здатки** студента і пояснена доцільність (або ж недоцільність) його подальшої спеціальної підготовки.

Сама ж спеціальна підготовка могла би передбачати **створення на четвертому і п'ятому курсах окремих академічних груп** із додатковими годинами для дисциплін, обов'язкових при оволодінні педагогічним, викладацьким, лекторським фахом. Ця додаткова навчальна пара слугуватиме майбутнім колегам у плані **теоретичної** підготовки. Щодо підготовки **практичної**, то доцільно запровадити без обмежень, на вибір відвідування студентами згаданих спецгруп лекцій та практичних занять провідних викладачів.

Не зайве звернути увагу на досвід сучасної спортивної науки. Спортсмени, навчаючись, тренуючись, можуть у будь-який момент проглянути (і не раз) відеозаписи рекордних стрибків, запливів, забігів, і т.д. того чи іншого видатного майстра. Його рухи розкладають на елементи, зупиняють стопкадром, ще й ще раз думають над ними, вивчають їх поодино, у зв'язках і в комплексі. І робиться це не тому, що немає відповідної методичної чи наукової літератури. Просто, справжню майстерність завжди доцільно **бачити**.

А чому б не створити відеоматеріали роботи наших докторів, професорів, академіків, заслужених діячів... – тобто провідних майстрів академічних лекцій? Причому, хотілося, щоб це були лекції, проведені саме у студентських аудиторіях з їх неповторним мікрокліматом, а не начитані в порожній студії перед камерою.

Такий шлях міг би стати одним із напрямів при доборі та підготовці вищими навчальними закладами **власних** викладацьких кадрів.

Література

Стаття є авторським матеріалом, частиною власної концепції, з найбільш повним висвітленням якої Шановні Читачі можуть, зокрема, ознайомитись у монографіях: *Тищенко В.М. У володіннях Логоса.* – Львів: Сполом, 2002. – 342с.; *Тищенко В.М. Викладач вищої школи: феномен професії.* – Львів: Сполом, 2006. – 398 с. А також у навчальному посібнику: *Тищенко В.М. Лаконічна Україна.* – Львів: Сполом, 2009. – 320 с. (Гриф МОН).

⁹ Аспірантура далеко не завжди компенсує ці втрати. До того ж не всі, хто написав або пише дисертацію, доводить тим свою педагогічну, викладацьку здатність. – *В.Т.*

Summary

Vadim Tyshchenko

**Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies
named after S.Z.Gzhytskyj**

BOLONSKIY WAY: SKILLED DIRECTION

Harvard, Kembridzh, Oxford, Sorbonna search for the departments talents on all Earth. How not that is why adopted and other levels to them after a grade and authority universities are notedly instrumental in providing in society of such political, economic, social and domestic level about which – in countries with less пілкуванням about an intellect and professionalism, – it will be only to dream.

Will hope that in the доленосне number of Garvardiv, Oksfordiv, Kembridzhiv, Sorbonn will enter in the future a number of the Ukrainian universities – with active selection work, when none of „Stars” of teaching business, wherever it began to shine, will not remain out of eyeshot leaders of higher education.

Стаття надійшла до редакції 5.03.2010